

УДК: 101.1:316.285 (575.2) (04)
DOI 10.33514/1694-7851-2023-2-281-285

Качкынова А.Т.

филос. илим. канд.

Ж. Баласагын атындагы Кыргыз улуттук университети

Бишкек ш.

kachkynova.aida@mail.ru

Турдубек кызы Б.

аспирант

Ж. Баласагын атындагы Кыргыз улуттук университети

Бишкек ш.

burul80@list.ru

ААЛАМДАШУУНУН ШАРТЫНДА САНАРИПТЕШТИРҮҮ ПРОЦЕССИ ЖАНА БИЛИМ БЕРҮҮДӨГҮ ӨЗГӨРҮҮЛӨР

Аннотация. Берилген макалада, ааламдашуунун таасири алдында билим берүүнүн деңгээлдери, санариптик трансформациялоонун негизги аспектилери каралган, жаңы санариптик окутуу ыкмаларын ишке ашырууда чектөөлөр жана мүмкүн болгон кыйынчылыктар аныкталган. Билим берүү чөйрөсүндө маалыматтык технологияларды колдонуу проблемасына талдоо берилген: түшүнүгү, максаты, түрлөрү жана формалары, пайдалануунун багыттары жана келечеги. Жогорку окуу жайларынын ишинин мисалында билим берүү процессинин принциптерин өзгөртүүнүн актуалдуулугу жана зарылчылыгы жөнүндө түшүнүк берилген. Автор ошондой эле окуу процессин калыптандыруунун жолдорун өзгөртүүнүн перспективаларын талдап, бул маселени ишке ашыруунун негизги талаптарын баяндаган.

Негизги сөздөр: санариптештирүү, ааламдашуу, билим берүү чөйрөсү, санариптик технология, билим берүү системасы, санариптик компетенттүүлүк, санариптик көндүмдөрү, санариптик билим берүү, санариптик трансформация, маалыматтык технологиялар

Качкынова А.Т.

канд. филос. наук

Кыргызский национальный университет имени Ж. Баласагына

г. Бишкек

kachkynova.aida@mail.ru

Турдубек кызы Б.

аспирант

Кыргызский национальный университет имени Ж. Баласагына

г. Бишкек

burul80@list.ru

ПРОЦЕСС ЦИФРОВИЗАЦИИ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ И ИЗМЕНЕНИЙ В ОБРАЗОВАНИИ

Аннотация. В статье рассматриваются уровни образования, изменяющиеся под влиянием глобализации, основные аспекты цифровой трансформации, ограничения и возможные трудности внедрения новых цифровых методов обучения. Анализ проблемы использования информационных технологий в образовании: понятие, цель, виды и формы, направления и перспективы использования. Пример высших учебных заведений позволяет понять актуальность и необходимость изменения принципов образовательного процесса. Также авторы анализируют

перспективы изменения способов формирования учебного процесса и описывает основные требования к реализации данного вопроса.

Ключевые слова: цифровизация, глобализация, образование, цифровые технологии, система образования, цифровая компетентность, цифровые навыки, цифровое образование, цифровая трансформация, информационные технологии.

Kachkynova A.T.

Candidate Philosophical Sciences

Kyrgyz National University named after J. Balasagyn

Bishkek c.

kachkynova.aida@mail.ru

Turdubek kyzy B.

Graduate Student

Kyrgyz National University named after Zh. Balasagyn

Bishkek c.

burul80@list.ru

THE PROCESS OF DIGITALIZATION IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION AND CHANGES IN EDUCATION

Abstract. This article discusses the levels of education under the influence of globalization, the main aspects of digital transformation, limitations and possible difficulties in introducing new digital teaching methods. Analysis of the problem of using information technologies in education: concept, purpose, types and forms, directions and prospects for use. The example of higher educational institutions allows us to understand the relevance and necessity of changing the principles of the educational process. The author also analyzes the prospects for changing the ways of forming the educational process and describes the main requirements for the implementation of this issue.

Keywords: digitalization, globalization, education, digital technologies, education system, digital competence, digital skills, digital education, digital transformation, information technologies.

Акыркы мезгилдерде чоң таанымалдуулукка ааламдашуу теориясы ээ болду десек болот. «Ааламдашуу» термини туурасында сөз болгондо, көбүнчө каржылык капиталдын трансформацияланышы, анын дүйнөлүк экономикадагы ролу, о.э. «ааламдык» аң-сезимдин калыптануусу менен байланышкан өлкөлөр жана элдер ортосундагы өз ара көз карандылыктын сапаттуу жаңы деңгээли аркылуу жеткен эки тараптуу карым-катнаштардын тибинин калыптануусун түшүнөбүз.

Акыркы жылдары ааламдашуу, модернизация түшүнүктөрү коомубуздун бардык чөйрөсүндө орун алып, адам жашоосунун өзгөрүүсүнүн бирден бир себеби болуп калды. Ааламдашуунун таасири астында бүткүл адамзаттын жашоо образдары, шарттары өзгөрүү менен бирге глобалдуу татаал жаңы маселелерди өз кучагына алуулары байкалууда. Белгилей кетсек, эң орчундуусу – илимий-техникалык прогресстин жана анын натыйжасында өзгөрүүгө дуушар болуп жаткан коомдун баардык чөйрөлөрүн байкоого болот.

Ааламдашуу жакында эле реалдуулукка ээ болду, бирок ошентсе да ал баардык өлкөлөрдүн ар кыл тараптарына олуттуу таасирин тийгизип, дээрлик ар бир адамдын кызыкчылыктарын козгоп келген. Ал ар кыл көз караштарда жана ар башка методологиялык жаатта каралат.

Заманбап шарттар дүйнөлүк коомдоштуктун ичиндеги маданияттардын диалогунун жаңы формасын түзүүдө. Кыргызстандын маданиятын андан ары өнүктүрүүнүн алгылыктуу формаларын тандоо анда жашаган этностордун нукура улуттук маданиятын сактоого, ошондой эле алардын ааламдашуу тенденциялары менен таанышуу мүмкүнчүлүгүнө ээ болот. Өзгөчө ааламдашуунун таасири менен дүйнөлүк аренада, коомдун бардык чөйрөлөрү

динамикалуу түрдө өзгөрүүгө дуушар болуп жаткандыгы, өзгөчө билим берүү жаатында, аталган макаланын негизи боло алат.

Билим берүү-жалпы адамзаттык баалуулуктарды коргоого жөндөмдүү, руханий жактан жетилген, адеп-ахлактык жактан эркин инсанды калыптандыруучу социалдык-маданий жашоо чөйрөсү. А.В. Кирьяковтун пикири боюнча “билим берүү-болочок адисти маданияттын, билимдин жана кесиптин баалуулуктары менен тааныштыруунун негизги каналы” [4].

Акыркы жылдардагы өзгөрүүлөр кубанычтуу, бирок ошол эле учурда бизди тынчсыздандырбай койбойт. Коомдук жашоонун бардык чөйрөсүндө чагылдырылган руханий жана моралдык кризисти башынан кечирүүдө. Динамикалуу түрдө өзгөрүүгө дуушар болуп жаткан коомдо жаңы нерселердин пайда болушу, адамдар буга чейин башынан өткөрбөгөн көптөгөн жаңы көйгөйлөрдү да жаратууда. Күн сайын иштин жаңы түрлөрү, ал тургай бүтүндөй кесиптик багыттар пайда болууда, ошондуктан заманбап мугалимдер өздөрү окуткан билим жана жөндөмдөр мезгил талабына жооп береби деген суроонун тегерегинде ойлонушу керек. Бул шарттарда билимге көп көңүл бурулат, ал өзүнүн маңызы боюнча келечек үчүн иштейт десек жаңылышпайбыз.

Заманбап билим берүү системасына таасирин тийгизген глобалдуу өзгөрүүлөргө төмөнкүлөр кирет: маалыматтык жана билим берүү мазмунун жеткирүүнүн ыкмаларын жана ыкмаларын өзгөртүү; билим берүү мазмунуна жетүүнүн мүнөзүн, ыкмаларын өзгөртүү; билим берүү процессинин субъекттеринин өз ара аракеттенүүсүнүн мүнөзүн өзгөртүү; билим берүүнүн контентинин мазмуну ж.б.

Билим берүүдөгү маалыматташтыруу процессин бир гана техникалык жактан жабдуу маселеси менен байланыштуу караганга болбойт. Маалыматташтыруу процесси бул жалпы коомду кучагына алган процесс болуп жаткандыктан, ал социумдун өнүгүшүн көрсөтүүчү параметрлеринин бири болуп жатат. Жаңы маалыматтык коммуникациялык технологиялар билим берүү менен илимде окутуу менен изилдөө иштеринин негизги куралына айланды. Коомдо маалыматташтыруунун өзөгү андагы жашаган адамдарга МКТ мүмкүнчүлүктөрүн колдоно билүүгө үйрөтүү болуп саналгандыктан, билим берүүдө бул багыт негизги приоритет катары каралат.

Маалыматтык технологиялар жалпы мааниде электрондук каражаттардын жардамы менен маалыматтарды топтоо, иштетүү, берүү жана пайдалануу процесси катары чечмеленет [7].

Ошондой эле, жаңы технологиялардын доору адам жашоосундагы бардык тармактарга таасир этүүчү эскирген программаларды, ыкмаларды, методдорду трансформациялоо үчүн зор мүмкүнчүлүктөрдү берет.

Жаңы технологиялар темасы, тагыраак айтканда санариптештирүү жөнүндө ойлонгон адам эркисизден өзгөчө роль ойногон социалдык чөйрө жөнүндө ойлонот. Ар кандай жеке адам үчүн, билим берүү чөйрөсү – дегеле билим берүүнүн бардык түрүнүн өнүгүшүндө жана калыптанышында эң маанилүү агенттердин бири экенин бардыгы жакшы билет, ошондуктан азыркы учурда бул институтка көңүл буруу өтө зарыл.

Билим берүү чөйрөсүндө маалыматтык технологияларды колдонуунун негизги максаты – билим берүүнүн сапатын жогорулатуу, окуучулардын окуу процессине эффективдүү мотивациясын түзүү. Окутуучу маалыматтык технологиялардын жардамы менен билим берүү маалыматын жандуу жана визуалдык көрсөтө алат, окуучулардын өз алдынча издөө жана маалымат алуусу үчүн шарттарды түзө алат, компьютердик тестирилөөнүн жардамы менен билимди көзөмөлдөй алат – мындай технологиялардын дарамети абдан чоң жана мугалимдин өзүнөн көз каранды [5].

Акыркы жылдары маалыматтык-коммуникациялык технологиялар (МКТ) коомго кирип, социалдык-экономикалык деңгээлде да, билим берүү деңгээлинде да көптөгөн өзгөрүүлөрдү жаратты. Алардын көрүнүшүнүн чындыгы зарыл болгон билим берүү пландарын өзгөртүүгө алып келди, санарип үстөмдүк кылган инновациялык окутууга ылайыкташтырылган маданият жана практика [1]

Санариптик технологияларды өнүктүрүү контекстинде адамдын белгилүү бир билиминде жана практикада информациялык технологияны колдонуу жөндөмүн мүнөздөгөн санариптик сабаттуулук жана санариптик көндүмдөр чоң мааниге ээ.

Азыркы учурда билим берүү уюмдары дагы эле билим берүүнүн индустриалдык парадигмасынын салттуу көйгөйлөрүн жоюу абалында экенин байкоого болот. Окутуу негизинен жеке иш, жекече баалоо системасы, даяр тапшырмаларды жана баштапкы маалыматтарды берүү, көп тапшырманын жоктугу жана коюлган маселенин туура, бир гана мүмкүн чечилишине көңүл буруу менен байланышкан. Компетенттүү окутуу, анын ичинде келечектин компетенциялары ХХ кылымдын индустриалдык доорунда адистерди даярдоо үчүн эң эффективдүү жана ылайыктуу болгон өткөн билим берүү технологияларына негизделиши мүмкүн эмес. Билим берүүнүн жаңы моделине өтүү билим берүү системасы санариптик чөйрөгө толук интеграцияланганда гана мүмкүн болот [6].

Ошол себептен компьютердик технологиянын билим берүүдө колдонуу бирден бир зарыл шарт болуп саналат. Башкача айтканда, маалыматтык коомдун шартында жаңы коммуникациялык технологияларды колдонбой туруп, билим берүү мүмкүн эместигин баса белгилеп кетүүгө болот.

Педагогдор туш болгон МКТ менен кыйынчылыктар чыныгы байланышта дагы эле бар. Бул мугалимдин санариптик компетенттүүлүгүнүн деңгээлин жогорулатуу үчүн учурдагы МКТ боюнча окутууну жакшыртуу керек деген тыянак чыгарууга мүмкүндүк берет [2].

Бул мааниде педагогдордун санариптик сабаттуулугунун маанилүүлүгүнө көңүл буруу зарыл, анткени көп сандагы педагогдор МКТ чөйрөсүндө мурда эч кандай билим алышкан эмес, технология барган сайын маанилүү орунда болуп жаткан учурда, мындай көрүнүштөр билим берүү тармагында болбошу керек.[3]

Тактап айтканда, МКТны билим берүү системасына киргизүү дагы эле алдыдагы чоң көйгөй экенин белгилей кетүү керек. Билим берүүнү өркүндөтүү жолун улантуу үчүн мугалимдерди санариптик компетенттүүлүк багыттары боюнча даярдоону өнүктүрүүнү чыңдоо зарыл.

Демек, билим берүү системасы өзүн жаңы шарттарга кайра куруп, мугалимге жаңы талаптарды коюп жатат. Анын милдеттерине дистанттык түрдө окутуу, тарбиялоо жана башкаруу, алыскы режим процессин уюштуруу кирет. Окутуунун зарыл натыйжаларына жетүү үчүн мугалим жогорку педагогикалык чеберчиликке ээ болушу керек.

Ошондой эле, көпчүлүк окумуштуулар билим берүүдөгү жаңы технологияларды колдоп, санариптик технологиялардын маанилүүлүгүн баса белгилешет. Санарипти өнүктүрүү көндүмдөрү жана санариптик билим берүү технологиялары, албетте, окуу жайлары үчүн пайдалуу, эгерде алар, жаш организм үчүн терс кесепеттерди алып келбесе деген көз карашты да айтып келишет.

Муну менен санарип технологиялары көптөгөн артыкчылыктарды жана мүмкүнчүлүктөрдү сунуш кылганы менен, аларды киргизүүдө жана активдүү колдонууда алып келиши мүмкүн болгон терс жактарын дагы эстен чыгарбоо зарыл экендигин айтууга болот.

Мисалы, виртуалдык чөмүлүү коркунучуна байланыштуу, реалдуу жашоодо адамдардын ортосундагы өз ара мамилени бир кыйла азайтышы мүмкүн, айрыкча студенттердин ортосундагы. Башка адамдар жана айлана-чөйрө менен баарлашуу алда канча пайдалуу экендигин баарыбыз билебиз. Ошо сыяктуу эле, экран менен өз ара аракеттенүү менен эч качан чыныгы байланышты алмаштыра албайт. Мугалим менен студенттердин ортосундагы оффлайн байланышы ар ким тарабынан колдоого алынышы керек. Онлайн окутуу менен салттуу класстык окутуунун ортосунда баланс болушу керек.

Дагы бир жагдай техникалык жабдуулардын наркына байланыштуу. Чынында эле, билим берүү мекемелери электрондук окутуу платформаларын бир убакта колдонууну колдоо үчүн күчтүү IT жана WIFI инфраструктурасына муктаж. Маалыматташтыруу жана санариптештирүү процесси университеттерден окуу кабинеттерин компьютерлер менен

интенсивдүү жабдууну талап кылат. Компьютердик класстар ар бир университеттин инфраструктурасынын маанилүү жана өтө кымбат бөлүгү болуп саналат.

Ошентип, билим берүү системасын санариптик реформалоо процесси сөзсүз түрдө жана тездик менен алдыга жылып, алынган билимдин жеткиликтүүлүгүн жана сапатын жогорулатууда, бул өз кезегинде эмгек рыногунда суроо-талапка ээ болгон жогорку квалификациялуу бүтүрүүчүлөрдүн түптөлүшүнө алып келет.

Көндүмдөрдү жана санариптик билим берүү технологияларын калыптандыруудагы маанилүү факторлордун көбүн талдап чыккандан кийин, биз эксперттердин пикири экиге бөлүнгөндүктөн, суроо ачык бойдон калууда деген тыянакка келдик.

Ошентип, жашоо бир орунда турбайт, күн сайын биздин жашообузга түздөн-түз таасирин тийгизген жана өзгөрткөн олуттуу өзгөрүүлөр болуп жатат.

Жана бардык эле инновацияларды пайдасыз же коркунучтуу деп айтууга болбойт, анткени алардын көбү ишти жеңилдетет, көптөгөн мүмкүнчүлүктөрдү ачат, ошондой эле жаңы муунду калыптандырат. Эң негизгиси, бул өзгөртүүлөрдү колдонуу ырааттуу, логикалык, тандалган жана так болуусу зарыл.

Эртенки кундун милдети – педагогдорду тарбиялоо, алардын санариптик сабаттуулугун жогорулатуу жана маалыматтык-коммуникациялык технологияларды сарамжалдуу колдонуунун баалуулугуна ынандыруу. Онлайн билим берүүнүн бардык артыкчылыктарына карабастан, бул зарыл жаңы ыкмаларды жана технологияларды колдонуунун натыйжалуулугун өлчөөчү кошумча илимий изилдөөлөрдү жүргүзүү жана оптималдуу вариантын табуу, билим берүүнүн салттуу формасы менен МКТны колдонуунун ортосундагы тең салмактуулукту сактоо болуп саналат.

Колдонулган адабияттар:

1. Бутова А.В. ICTs in LSP Teaching / А.В. Бутова // Актуальные проблемы современной науки, техники и образования: тезисы докладов 78-й международной научно-технической конференции. – Магнитогорск: Изд-во Магнитогорск. гос. техн. ун-та им. Г.И. Носова, 2020. – С. 447

2. Дубских А.И. Обучение иностранному языку студентов неязыковых направлений с применением технологии E-learning / А.И. Дубских // Актуальные проблемы современной науки, техники и образования: тезисы докладов 78-й междунар. науч.-техн. конф. – Магнитогорск: Изд-во Магнитогорск. гос. техн. ун-та им. Г.И. Носова, 2020. – С. 445

3. Зеркина Н.Н. Проектная деятельность на занятиях по иностранному языку в техническом университете / Н.Н. Зеркина, А.В. Бутова // Актуальные проблемы современной науки, техники и образования: тезисы докладов 78-й междунар. науч.-техн. конф. – Магнитогорск: Изд-во Магнитогорск. гос. техн. ун-та им. Г.И. Носова, 2020. – С. 454.

4. Кирьякова А.В. Развития аксиологического потенциала личности в условиях университетского образования / А.В. Кирьякова // Вестник ОГУ . Гуманитарные науки. – 2006. Том 1. – №1. – С. 6.

5. Крутиков М. А. Формирование цифровой компетентности будущих учителей в процессе профессиональной подготовки / М. А. Крутиков // Современные проблемы науки и образования. – 2020. – №6. [Электронный ресурс]. URL: <https://science-education.ru/ru/article/view?id=30414> (дата обращения: 11.05.2021).

6. Медведев П.Н. Готовность преподавателей вуза к использованию современных средств ИКТ в условиях дистанционного обучения / П.Н. Медведев, Д.В. Малий // Перспективы науки. – 2020. – №10(133). – С. 126–131.

7. Пащенко О. И. Информационные технологии в образовании / О. И. Пащенко. – Нижневартовск: Изд-во Нижневарт. гос. ун-та, 2013. – 227 с.

Рецензент: филол. илим. канд., доц. Касымова О.Н.